

JUN 02 1994

De verspreiding van *Eumichtis lichenea* in Nederland (Lepidoptera: Noctuidae)

P. J. ZUMKEHR & R. DE VOS

ZUMKEHR, P. J. & R. DE VOS, 1994. THE DISPERSAL OF *EUMICHTIS LICHENEA* IN THE NETHERLANDS (LEPIDOPTERA: NOCTUIDAE). – *ENT. BER., AMST.* 54: (5): 105-108.

Abstract: Most of the populations of *Eumichtis lichenea* in North-West Europe are found along the coast. In The Netherlands populations were known mainly from the dunes in the southwestern part of the country. Recently, the species has colonized the dunes in the northern part of the country, where at present populations are known from the West Frisian Islands of Ameland, Terschelling, Vlieland and Texel and from one locality in the province of Noord-Holland.

P. J. Zumkehr, Oude Terpweg 3, 8891 GE Terschelling-Midsland.
R. de Vos, Kalf 436, 1509 BE Zaandam.

Inleiding

Eumichtis lichenea (Hübner) (fig. 1) is een vrij zeldzame uil in Nederland. De meeste vangsten van vóór 1980 zijn afkomstig uit de duinen van Zeeland en de Zuidhollandse eilanden. Onlangs zijn echter elders in het duingebied van Nederland nieuwe vangsten bekend geworden, met name van de Waddeneilanden (fig. 2). De soort heeft zijn verspreidingsgebied in ons land sterk uitgebreid.

Eumichtis lichenea in Nederland

Oude vangsten zijn afkomstig uit de duinen van Zeeland en de Zuidhollandse eilanden (Lempke, 1964). Bekende vindplaatsen in Zeeland zijn Valkenisse, Domburg, Oostkapelle, Westenschouwen en Burgh-Haamstede en in Zuid-Holland Ouddorp en Melissant (Goeree). Recent werd *E. lichenea* in Valkenisse en Melissant verzameld. Buiten dit verspreidingsgebied is nog slechts één oude vangst bekend: uit Overveen (Noord-Holland) in 1938.

Met uitzondering van laatstgenoemde vangst ontbreken oudere waarnemingen uit de duinen noordelijk van Goeree. Opvallend is dan ook de vangst van vier vlinders door G. Dijkstra in de eendenkooi van Ternaard in Noord-Friesland in de periode 17 tot 26 september 1966. Lempke (1985) spreekt het ver-

moeden uit dat er al in 1966 een populatie op het naburige Ameland aanwezig moet zijn geweest. De vangsten uit Ternaard kunnen betrekking hebben op zwervers, die de Waddenzee zijn overgestoken. Het bestaan van een dergelijke populatie werd pas in 1984 bevestigd. Toen werden tussen 8 en 10 september vier exemplaren bij het dorp Buren aangetroffen door J. H. Donner. Dit waren de eerste vangsten van een lange reeks. Inmiddels is gebleken dat zich op Ameland een grote, vitale populatie bevindt. Dit blijkt ook uit de waarneming van ± 60 exemplaren tussen 15 en 20 september 1985 door Th. Heijerman. Op Ame-

Fig. 1. *Eumichtis lichenea* (Hübner), ♀, Bergen (NH), 29.ix.1990 (foto R. de Vos).

land is *E. lichenea* nu bekend van Buren, de Buurderduinen en Nes.

Op Terschelling werd *Eumichtis lichenea* in de vijftiger en zestiger jaren, ondanks intensief onderzoek door onder anderen Leffef, Tanis en Dijkstra, niet gevangen. Ook in de periode van 1982 tot en met 1987 werd de soort door P. Zumkehr en L. E. J. Bot niet gesignaleerd. In 1988 verschenen tussen 18 en 20 september de eerste vijf exemplaren op vanglampen van L. E. J. Bot te Nieuw Formerum. Nadien nam het aantal meldingen langzaam toe. *Eumichtis lichenea* is op Terschelling nu bekend van Nieuw Formerum, Midland en West-Terschelling. In totaal zijn 32 exemplaren aangetroffen.

De enige twee van Vlieland bekende exemplaren werden op 15 september 1990 bij Lange Paal door P. Zegers in een vlinderval gevangen. Ook op Texel verscheen de soort in 1990: één exemplaar werd op 13 oktober door E. van der Spek gevangen in een lichtval in de Korvers-

kooi, op 26 september 1992 volgde een tweede exemplaar. Tenslotte ving R. de Vos op 29 september 1990 en op 20 september 1993 een exemplaar in het Noordhollands Duinreservaat bij Bergen.

Biotoop

Hoewel de soortnaam een relatie doet vermoeden met korstmossen (lichenen), is de rups polyfaag en wordt zij aangetroffen op verschillende soorten kruiden (Skinner, 1984). De naam van deze soort heeft dan ook betrekking op het uiterlijk van de vlinder (fig. 1), dat enigszins lijkt op een met korstmossen bedekte ondergrond. Onder andere zijn de volgende waardplanten bekend: spoorbloem (*Centranthus ruber* (L.) DC.), gewoon vingerhoedskruid (*Digitalis purpurea* L.), klaver (*Trifolium* spp.), rolklaver (*Lotus* spp.), wilde kool (*Brassica oleracea* L.), pijlkruidkers

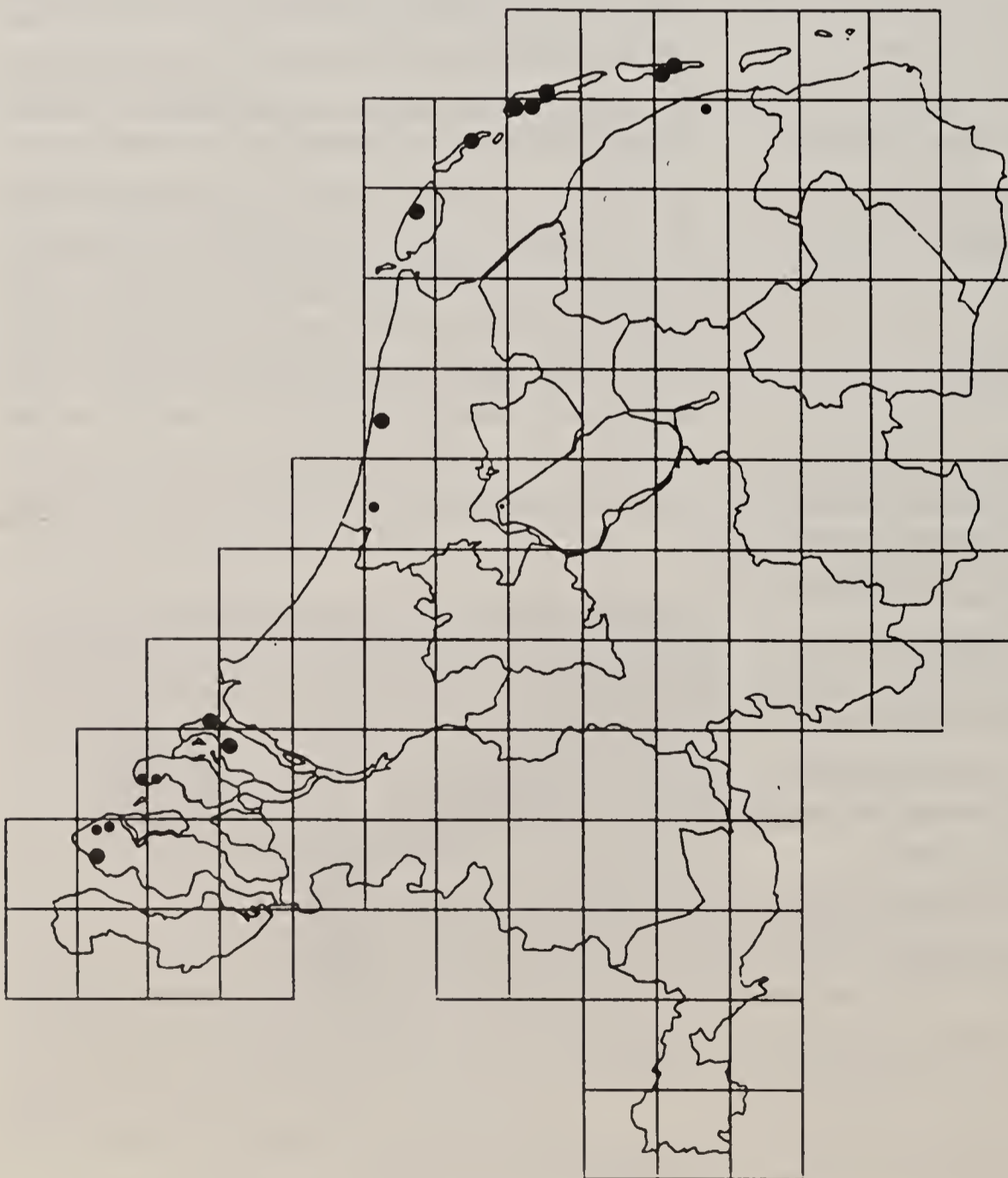

Fig. 2. De verspreiding van *Eumichtis lichenea* in Nederland, Kleine stip: vangsten vóór 1980; grote stip: vangsten na 1980.

(*Cardaria draba* (L.) Desv.), zeewegbree (*Plantago maritima* L.), muurpeper (*Sedum acre* L.) en grote leeuwebek (*Antirrhinum majus* L.) (Skinner, 1984). Vaak worden de rupsen gevonden op muren, onder hagen, in greppels en dergelijke (Skinner, 1984).

De biotoop van *E. lichenea* bevindt zich voornamelijk in kustgebieden. In het midden en zuiden van Groot-Brittannië en in Ierland komt de soort voor in duinen en op kliffen. Van Groot-Brittannië zijn ook enkele binnenlandse populaties bekend (Skinner, 1984). In België is *E. lichenea* eveneens in de duinen gevonden. Hackray & Sarlet (1978) melden: ". . . komt alleen voor langs de kust, frequent en regelmatig. Een halofiele soort". Ook in Nederland zijn voornamelijk waarnemingen gedaan in de duinen (Lempke, 1964).

Fenologie

Eumichtis lichenea heeft één generatie per jaar, die in de nazomer en herfst vliegt. Skinner (1984) meldt een vliegtijd van eind augustus tot midden oktober. Volgens Lempke (1964) vallen de waarnemingen in Nederland in de periode van 11 september tot 24 oktober. Uit de thans beschikbare gegevens (fig. 3) blijkt dat de vliegtijd in Nederland overeenkomt met die in Groot-Brittannië: de vroegste datum is 22 augustus en de laatste is 24 oktober. De hoofdvliegtijd valt tussen 11 september en 15 oktober.

Verspreiding

Eumichtis lichenea heeft een Europese ver-

spreiding, die beperkt is tot Frankrijk, België, Nederland, Groot-Brittannië, Ierland en Denemarken (Lempke, 1964; Hackray & Sarlet, 1978; Skinner, 1984; Schnack, 1985). De populaties in Groot-Brittannië en Ierland hebben betrekking op de ondersoort *E. lichenea lichenea* (Hübner), terwijl *E. lichenea scillonea* Richardson beperkt is tot de Scilly eilanden (Skinner, 1984). In overig Noordwest-Europa komt de ondersoort *E. lichenea septentrionalis* Lempke voor (Lempke, 1964). De vangsten in België zijn alle afkomstig uit de duinstreek. De vindplaatsen zijn de Panne, Oostduinkerke, Westende, Bredene en Duinbergen-Heijst (*E. Vermandel*, schriftelijke mededeling). In Denemarken is *E. lichenea* bekend uit West-Jutland en het district Lolland, Falster, Møn (Schnack, 1985). De soort is niet bekend uit Duitsland.

Discussie

Uit de gegevens blijkt, dat *Eumichtis lichenea* zich in de duinen in het noorden van Nederland heeft gevestigd. Wanneer deze vestiging heeft plaatsgevonden, is niet duidelijk. De vangst in de eendenkooi te Ternaard doet vermoeden, dat in 1966 met name op Ameland al een populatie aanwezig was. Het bestaan van deze populatie werd pas in 1984 aangetoond. Elders in het Waddengebied en in de duinen van Noord-Holland werd *E. lichenea* pas veel later vastgesteld. De chronologische volgorde van de vangsten wekt de indruk dat *E. lichenea* zich vanuit Ameland westwaarts in de duinen heeft verbreid. Onbekend is de situatie op Schiermonnikoog, omdat daar nauwelijks on-

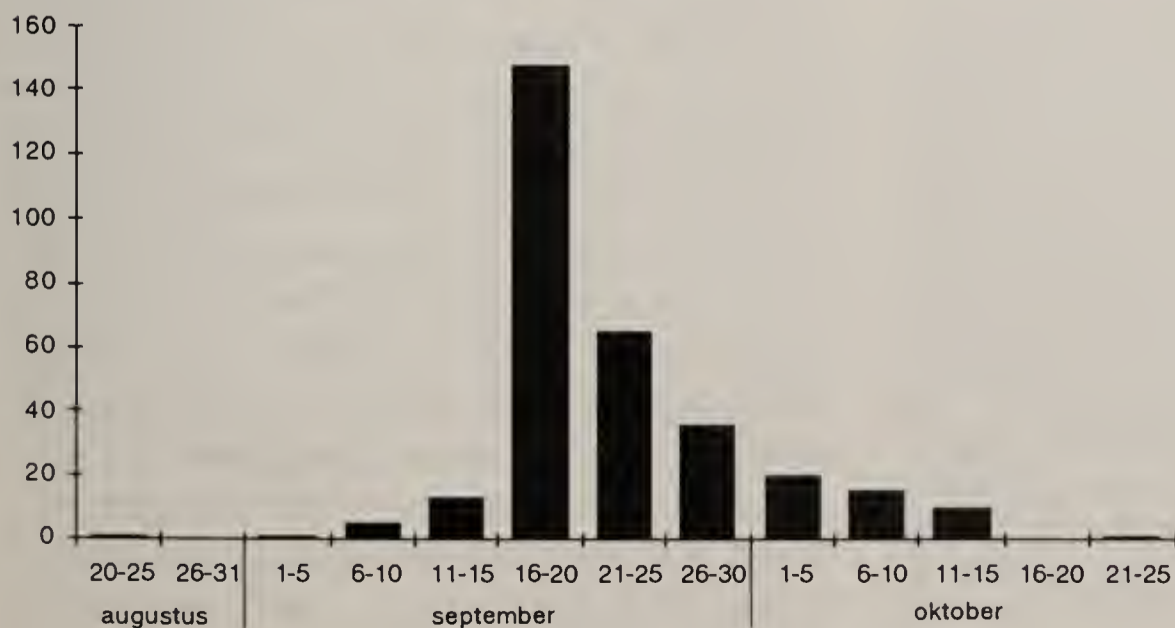

Fig. 3. De vliegtijd van *Eumichtis lichenea* in Nederland per vijf dagen.

derzoek naar Lepidoptera wordt gedaan. Interessant is ook de vraag of *E. lichenea* zijn verspreidingsgebied inmiddels heeft uitgebreid tot de duinen op de Duitse Waddeneilanden, vooral omdat deze soort nog steeds niet van de Duitse fauna bekend is.

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar de volgende personen en instantie voor het leveren van verspreidingsgegevens: K. Alders (Arnhem), L. E. J. Bot (Formerum, Terschelling), J. H. Donner (Amsterdam), Th. Heijerman (Wageningen), K. J. Huisman (Wezep), E. van der Spek (De Koog, Texel), J. B. Wolschrijn (Twello), P. Zegers (Heibloem) en het Zoologisch Museum te Amsterdam. Tevens danken wij E. Vermandel (Hulst) voor het verstrekken van de Belgische gegevens.

Literatuur

- HACKRAY, J. & L. G. SARLET, 1978. Catalogue des Macrolepidoptères de Belgique 2. – *Lambillionea* 77, Suppl. 9-10: 257-272.
- LEMPKE, B. J., 1964. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (Elfde Supplement). – *Tijdschr. Ent.* 107: 379-466.
- LEMPKE, B. J., 1985. *De vlinders van Friesland*: 1-264. Fryske Akademy, Leeuwarden.
- SCHNACK, K., 1985. Katalog over de danske Sommerfugle. – *Ent. Medd.* 52 (2-3): 1-163.
- SKINNER, B., 1984. *Moths of the British Isles*: 1-267. Viking, Penguin Books, Harmondsworth.

Geaccepteerd 29.x.1993.